

DEBATT DEBATT

Gunnar Skagestad:

Hvilket regime er verst?

Herr redaktør.

Det gleder meg at mitt innlegg i nr. 46 («Hvilket regime er verst?») blir omtalt som «sympatisk og interessant», men det var såmenn også det eneste gledelige ved Deres respons. Sant å si synes jeg at Farmand ved denne anledning legger for dagen en innsiktsløshet som virker både forbausende og forstemmende.

Når man rykker ut med kritikk, må man selvsagt være forberedt på at motparten vil bite fra seg. Farmand er ikke tannløs, — og takk for det. Deres imøtegåelse er imidlertid av en slik gehalt at den overbeviser meg om at mine kritiske betraktninger var om mulig enda mer berettigede enn jeg anta da jeg skrev dem.

For å ta de enkelte punkter:

1. Farmand mener «skamrosing» er et for sterkt uttrykk. Er vi ikke i grunnen enige om at en viss bruk av spissformuleringer for å få frem et poeng, bør være tillatt? Så får det heller være som det vil at jeg fremdeles mener at uttrykket ikke er for sterkt.

2. Til min bruk av ordet «kapitalistisk» bemerker Farmand: «Det menes vel *privat*-kapitalistisk». Man innfører her en distinksjon som ikke bare er unødvendig, men også forvirrende og skadelig. «Kapitalistisk» er et éntydig begrep, noe man skulle tro at Farmands medarbeidere bedre enn de fleste var kjent med. (At man istedenfor «kapitalisme» også kan si «økonomisk liberalisme» eller «laissez-faire økonomi», er en annen sak.) Begreper som «privatkapitalisme» og dets angivelige motsetning «statskapitalisme» tjener først og fremst til å tåkelegge den grunnleggende motsetning mellom kapitalisme og sosialisme, indirekte også til å skjønne sosialisme-begrepet. Hvorfor tror man egentlig at særlig SUF'ere (men pussig nok også enkelte «konservative») så gjerne benytter uttrykket «statskapitalistisk» om systemer som de ikke vil vedgå at faktisk er sosialistiske, som f.eks. Sovjet-Unionen? Denslags lurvete sprogbruk virker uvegerlig til å diskreditere kapitalismen, den egentlige kapitalisme, og dens vesen. At Farmand skulle se seg tjent med slik begrepsforvirring, er ubegripelig.

3. Farmand hevder at mitt utsagn om at Syd-Afrika ikke er kapitalistisk, er «vill-ledende, all den stund produksjonsapparat eies av private». Denne argumentasjonen er uholdbar. At det sydafrikanske produksjonsapparat — likesom det norske — for den største del eies av private, er riktig nok. Dermed er det imidlertid ikke sagt at der behøver å være en slik grad av næringsfrihet at man her kan tale om et kapitalistisk samfunn. (La meg i denne forbindelse få minne om at også i det nasjonal-sosialistiske Tyskland var produksjonsapparatet overveiende på private hender. Jeg tror ikke Farmand av den grunn ville hevde at Nazi-Tyskland var noe kapitalistisk samfunn.) At erklærte sosialister og andre fiender av det kapitalistiske system finner det opportunt å gi Syd-Afrika etiketten «kapitalistisk», kan man godt forstå. Man ville imidlertid ha tiltrodd Farmand evnen til å styre klar av slikt terminologisk bondefangeri.

4. Farmand tilføyer at «Uthulingen av eiendomsretten i Syd-Afrika er forøvrig ikke verre enn i andre vestlige land som fortsatt er privatkapitalistiske, så *det* gjør ikke landet til et sosialist-land». Vel, jeg påstod nå heller ikke at Syd-Afrika er et sosialist-land (betegnelsen «fascistisk» ville kanskje passet en smule bedre), men her er mer alvorlige ting å arrestere Dem for. Én ting er at det er betenkelig at Farmand her bagatelliserer den uthuling av eiendomsretten som notorisk skjer i «andre vestlige land», en uthuling som bladet ellers er blant de fremste til å advare mot. En annen sak er imidlertid at denne uthulingen nettopp er vesentlig verre i Syd-Afrika enn i de land der sammenlignes med. Vel kan det f.eks. i Norge være problematisk nok for en bymann å overta en bondegård, eller for hvem som helst å få drosjebevilling. Noe tilsvarende de sydafrikanske restriksjoner m.h.t. *hvem* som kan holde *hvilke* typer eiendom og m.h.t. *hvordan* denne eiendomsrett kan utøves, har vi dog heldigvis ikke. De bemerker at «Tvangsdirigering av arbeidskraft er en klar konsekvens av sosialisme, men sålenge staten ikke har

overtatt produksjonsapparatet, har man ihvertfall håp om å hindre denne tvangsdirigering...» Dette får være som det vil, men saken er at Syd-Afrika allerede praktiserer en utstrakt tvangsdirigering av arbeidsmarkedet (jfr. landets lokaliseringslover og bestemmelser om hvem som kan utøve hvilke typer yrker). At denne tvangsdirigering for en vesentlig del skjer indirekte, som (bevisst) følge av landets apartheid-politikk, er i denne sammenheng sekundært.

La meg i tilknytning til det ovenstående få sitere hva *The Economist* (gjengitt i *Farmand* nr. 13, 1971) anfører m.h.t. hvilke restriksjoner som begrenser den økonomiske frihet i Syd-Afrika:

«Både hvite og sorte kan fritt drive forretninger innenfor sine respektive områder. Men ingen hvit kan underordnes en sort, og mange stillinger — spesielt de som fordrer en viss yrkesutdannelse — er forbeholdt de hvite. Mange sorte som tvinges til å bo i områder hvor der ikke finnes arbeid, blir nektet arbeid i nærliggende områder og/eller må reise lange veier for å finne det.»

Jeg vil igjen beklage de begrepsmessige og saksmessige vrangforestillinger som *Farmand* så overraskende har lagt for dagen når det gjelder kapitalismen og det sydafrikanske systems karakter. Det er likevel vanskelig å tro at redaksjonen egentlig er så villedet som den er kommet i skade for å gi uttrykk for. Jeg håper det dreier seg om en «glipp», og at man vil søke å rehabilitere seg ved nærmeste anledning.

---

*Dette innlegg, mottatt 17.f.m., er blitt liggende av forskjellige grunner. Først bakgrunnen: Den 27. mars i år hadde Farmand en tre siders artikkel med titelen «Hvilket regime er verst?». Vi gjenga en oversikt i *Economist* med en sammenligning mellom hvorledes forholdene var henholdsvis i Sovjet-Unionen og Syd-Afrika. Den 13. november — 7½ måned senere — protesterte innsenderen mot at Farmand bragte innlegg som «skamroste» forholdene i Syd-Afrika. Vi protesterte i en kort hale mot beskyldningen om skamrosing.*

Herr Skagestads artikkel er blitt liggende 1) fordi vi fant den urimelig lang i forhold til den korte hale, 2) fordi han hadde hatt «his say», 3) fordi den var utillatelig de haut-en-bas, særlig på bakgrunn av, 4) innsenderens feilaktige oppfatning av begrepet kapitalisme.

I den ren-politiske diskusjon kan man svært ofte finne misvisende og feilaktige definisjoner (ikke minst fra sosialistisk hold), men når det gjelder kapitalisme skulle saken være klar: Med et kapitalistisk samfunn forstås samfunn som er kommet så langt i sin økonomiske utvikling at det benyttes produserte produksjonsmidler. Så langt er mange sosialistiske land kommet. Derfor må det skjelnes mellom privat-kapitalistiske og stats-kapitalistiske land. Nøyer man seg med å bruke betegnelsen kapitalistisk — slik som sosialistene ynder — bidrar man bare til å forvirre begrepene.

Red.